

Antikvarisk rapport

Sörby kyrka

Invändig restaurering

*Sörby socken, Vinslövs församling, Hässleholms kommun
Skåne län*

Malmö Kulturmiljö

Enheten för Kulturmiljövård
Rapport 2006:029

Jörgen Kling

Antikvarisk rapport

Sörby kyrka

Invändig restaurering

*Sörby socken, Vinslövs församling, Hässleholms kommun
Skåne län*

Malmö Kulturmiljö

Box 406

201 24 Malmö

Tel: 040-34 44 75

Besöksadress: Malmöhusvägen 3, Grimsbygatan 24

www.malmo.se/kulturmiljo

Antikvarisk rapport**Sörby kyrka – invändig restaurering**

Sörby socken, Vinslövs församling, Hässleholms kommun. Skåne län

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2006:029

Författare: Jörgen Kling

Foto: Jörgen Kling

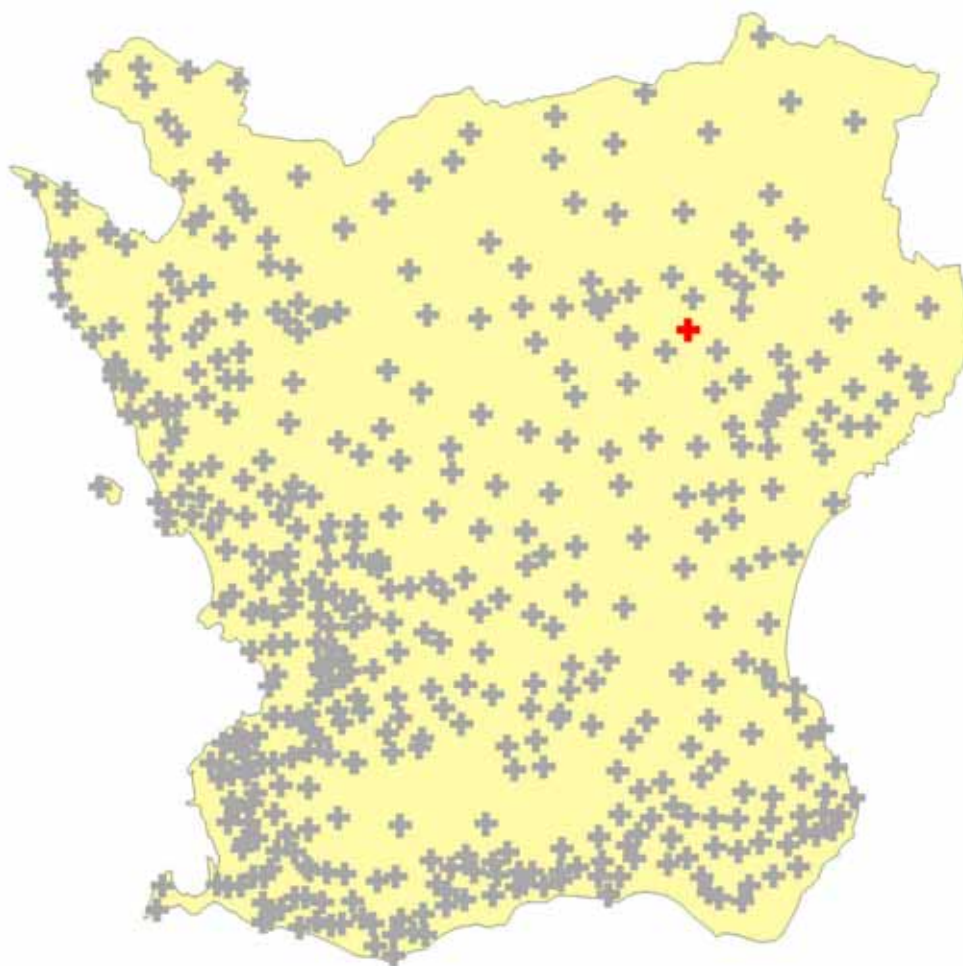
Grafisk form: Anders Gutehall

Sättning: Maria Lundberg

Omslagsbild: Sörby kyrka

ISSN: 1653-493X

© Malmö Kulturmiljö 2006

Malmö stad
Malmö Kulturmiljö

- ✚ Sörby kyrka
- ✚ Kyrkor i Skåne län

Innehåll

Tekniska och administrativa uppgifter	6
Historik	7
Arbetets omfattning 2006	8
Måleriarbeten	11
Putsade vägg-, valv- och takytor	11
Ny golvbeläggning av tegelplattor	13
Avvikelser från arbetshandlingar	13
Utförda tillägg, ej medtagna i arbetshandlingar	14
Konserveringsarbeten	16
lakttagelser under arbetet	17
Kalkskikt med målningsfragment	17
Kor	17
Skeppets östtravé- nordväggen och anslutande sköldbåge	20
Den yngsta dekormålningen	21
Sidoaltarnischer	22
Antikvarisk kommentar	23
Övrigt	23
Arbetsbilder	24
Referenser	25
Årets rapporter	26

Tekniska och administrativa uppgifter

Län: .....Skåne

Kommun: .....Hässleholm

Socken: .....Sörby

Församling: .....Vinslöv

Länsstyrelsens tillstånd: .....2005-12-14, dnr: 433-37770-05/431-46121-05

Kompletterande tillstånd (konserveringsarbeten):..... 2005-12-28, dnr: 433-46128-05

Regionmuseet Kristianstad/Landsantikvariens yttrande:..... 2005-11-10, dnr: K 12.30-413-05

Syn av arbetsområdet: .....Utfördes av Regionmuseet Kristianstad

Arbetena påbörjades: .....Vecka 2, 2006

Slutbesiktning: 2006-06-22

Generalentreprenör: .....Petrus AB, Åhus

Underentreprenör: .....Vä el AB, Kristianstad, Konservator Herman Andersson AB, Tollarp

Konsult: .....Ponnert Arkitekter AB

Arbetsbeskrivning: ..... Upprättad av Ponnert Arkitekter AB, Maglehem 2005-10-10

Antikvarisk kontrollant: .....Jörgen Kling, Malmö Kulturmiljö

Historik

Av den under 1200-talet av tegel uppförda Sörby kyrka återstår idag koret och delar av långhuset ned till mitten mellan andra och tredje fönstret. Återstoden av långhuset är tillbyggt av gråsten på 1500-talet. Under 1400-talet slogs valven inne i kyrkan samt uppfördes ett vapenhus framför sydportalen, vilket revs 1834. Samma år flyttades huvudingången till långhusets västgavel. En ny sakristia tillkom i form av en absidial tillbyggnad öster om koret. Kyrkan hade ett under senmedeltid uppfört västtorn vars nedre del utgör det nuvarande långhusets västra travé. Först 1669 omnämns att kyrkan vittades både utvändigt och invändigt. 1758 upptogs två fönsterluftr på kyrkans norra sida, samma år vitmenades kyrkan invändigt. 1776 utfördes målningsarbeten av ”kamrarna”, en äldre beteckning på valven. Kyrkobyggnaden verkar inte ha blivit vitputsad i sin helhet förrän 1790, då räkenskaperna omtalar, att ”kyrkan i likhet med gafwelen, som förlidit år blifwit reparerad nu öfweralt rappad och öfwestruken utwändes och inwändes wittmenad”.

1826-1827 utfördes vittning samt reparationer och målning av altare, golv och skrank.

Det nuvarande tornet, som är av tegel, uppfördes vid en större restaurering 1876 efter ritningar av Helgo Zettervall. Före 1876 var kyrkklockorna upphängda i klockstapel av trä på kyrkogården. Under Helgo Zettervalls ledning försågs kyrkobyggnaden med nya fönster, ny bänkinredning och altarring samt ny orgel.

Krucifixet över altaret är från 1400-talet. Dopfontens kupa är från 1100-talet. Predikstolen från 1593 och den yngre baldakinens ursprungsfärger framtogs 1944 av konservator Hans Erlandsson.

År 1951 installerades elektricitet för belysningsanläggning. Exteriör och interiör restaurering utfördes 1958 efter handlingar av arkitekt Leon Nilsson och sonen arkitekt Torsten Leon-Nilsson. Exteriört utfördes putslagning och kalkavfärgning. Den absidiala sakristian från 1834 revs och i samband med detta arbete påträffades delar av den igenmurade runda fönsteröppningen i korets östra mur. Öppningen återskapades två år senare med ett mosaikfönster av konstnär Karl-Einar Andersson. Murverksdokumentation utfördes och kunde fastställa nord- och sydportalernas läge. Den interiöra delen av restaureringen 1958 innefattade putslagning och kalkavfärgning, borttagande av äldre rökkanaler, installation av nytt elektriskt uppvärmningssystem, ny sakrista och inredning av ett intilliggande teknik/förrådsrum i tornets bottenvåning. Ett nytt tegelgolv lades i koret. I samband med ny golvbeläggning i koret genomfördes en arkeologisk undersökning varvid man upptäckte resterna av det medeltida murade altaret. Genom den arkeologiska insatsen påträffades även en tunnvalvd gravkammare under koret. Ett nytt altare murades upp på samma plats som medeltidsaltaret. En ny mekanisk orgel installerades. Orgelfasaden och läktarbarriären ritades av Torsten Leon-Nilsson. 2003 ersattes den mekaniska orgeln med en digital orgel, vid samma tillfälle byggdes läktarbarriären om i samband med att det äldre ryggpositivet togs bort.

Utvändiga arbeten utfördes 1968 då plåttaket ersattes med enkupigt taktegel, 1972 med kalkavfärgning och viss omputsning samt 1993 då förutom putslagning och avfärgning även målning av fönster och lagning av tak utfördes.

Murverksdokumentation utfördes vid de två sistnämnda restaureringarna. 1972 omfattades murpartierna vid nord och sydportalen samt det ursprungliga långhusets anslutning till medeltidstornets nedre del. Dokumentation, som utfördes av fil. lic. Torsten Karlson i studiesyfte, innefattade även två ursprungliga muröppningar. En i gavelröstet mellan långhusvinden och korvinden samt en igenmurad fönsteröppning. Murverksdokumentationen 1993 utfördes av Helen Lilja, Kristianstads länsmuseum. De sedan tidigare påträffade nord- och sydportalerna kunde undersökas närmare. En ursprunglig portal tillhörande det medeltida västtornet kunde dokumenteras. På långhusets södra mur framkom rester av målade blind-

fönster. Det var även möjligt att dokumentera äldre puts- och kalklager som visade att kyrkan även haft en gul kalkavfärgning och en sockelmarkering i en kimrökgrå nyans.

Arbetets omfattning 2006

Den nu avslutade invändiga restaureringen föranleddes av en rad brister inne i kyrkan som uppmärksammades redan 2003. Främst fanns det ett behov av att förnya och modernisera kyrkans värmesystem, samt att åtgärda partiella skador på väggar och valv i form av uppsprucken puts och färgskikt. Därtill framhölls behovet av bättre plats för kör- och musikverksamhet i kyrkorummets östra del samt krav på förbättrad bekvämlighet i kyrkans bänkar.

Åtgärderna omfattar delvis omputsning och lagning av väggar och tak. Puts-lagningen innefattade ca 98 kvm (i handlingarna beräknades ca 50 kvm). Ommålning av puts och snickerier, renovering av golv under bänkar. Nytt tegelgolv i långhuset, sakristia och vapenhus. Renovering av altarring, byte och komplettering av elektrisk belysningsinstallation (17 nya lampetter: 12 till kyrkorummet, 3 till vapenhuset och 2 till orgelläktaren). Förutom kompletteringen av armatur utförde Fongs Gelbgjuteri polering och omläggning av el i befintliga två ljuskronor från 1973.

Nytt golv i vapenhuset.

Ny elservice till kyrkan, kabeldragningar i golvrännor, nya radiatorer, nya bänkradiatorer, isolering av bänksitsar, ny ljus- och ljudanläggning samt nytt inbrotts- och brandlarm. Förutom detta har kyrkans bänkar byggts om för större bekvämlighet. Bänkarna är nu 380 mm djupa med skålad ifyllning, de har även målats om. Bänkkvarteren glesades ut med sammanlagt 10 bänkar. Kyrkan hade innan förändringen gjordes sammanlagt 42 bänkar fördelade med 21 bänkar i 2 bänkkvarter. På läktaren har ett nytt textilskåp uppförts och kyrkans gjutjärnsfönster har fått nya innanfönster.

Bänkar, golv och väggarmatur före.

Bänkar, golv och väggarmatur efter.

På orgelläktarens barriär monterades ett lågt smidesräcke tillverkat av smitt rundstål som målades med grafitpigmenterad linoljefärg.

Orgelläktarräcke före.

Nytt smidesräcke.

Insidorna på gjutjärnsfönstren i vapenhus och sakristia rengjordes, omkittades med nytt linoljekitt och målades därefter med grafitpigmenterad linoljefärg. Innanför dessa monterades nytillverkade innerfönster av vinkeljärn. All målning med linoljefärg är utförd med fabrikat Gunnar Ottosson Färgmakeri, medan målning med alkydoljefärg för trägolv och trappan i vapenhuset var av fabrikat Beckers.

Gjutjärnsfönster i vapenhuset med innanfönster.

In- och utvändig målning av träfönster. På grund av att vissa delar av ytterfönstren var murkna ersattes dessa delar med nytt trä.

Gjutjärnsfönster i vapenhuset före insättning av innanfönster.

Fönster på sydfasaden.

Altarrundelns knäfall kläddes om med tyg av typ Bogesund 287. Arbetet utfördes av Pieter Unné, Unnés möbelverkstad.

Altarrundel före.

Altarrundel efter.

Måleriarbeten

Nytt brädgolv under bänkkvarteren (alkydoljefärg)

YO 188 12

YR 32.83

SV 31.81

Brytbas B

Predikstolens trappa

Målades med linoljefärg i kulör: NCS S 3502-R

Vapenhuset

Trappan målades med alkydoljefärg i samma kulör som trägolvet i bänkkvarteren. All profilhyvlad vägg- och takpanel (även under orgelläktaren i kyrkorummet) täckmålades med linoljefärg i bruten vit kulör.

Bänkarna

Grund- och mellanstrykningar: NCS S 1000-N

Sista strykningen med kulör: NCS S 2502-R

Försänkningarnas kanter: NCS S 3050-Y7OR

Orgelläktaren

Orgelläktarens pelare och nederdel: NCS S 2502-R

Orgelläktarens barriär: NCS S 3502-R

Utvalda röda detaljer: NCS S 35050-Y70R

Träfönster

Exteriört: NCS 4010 G50Y

Putsade vägg-, valv- och takytor

Kyrkans avfärgade putsade vägg-, valv och takytor rengjordes från vittrad, sprucken eller på annat sätt skadad puts och färg samt från smuts med en tidigare ej i kyrkor använd blåstringsteknik. På förslag av huvudentreprenören testades den så kallade torr-is-metoden. En demonstration utfördes av firma 3-BE AB, Osby på en begränsad provyta under överseende av berörda parter. Ett enigt beslut att pröva metoden togs efter demonstrationen. Metoden innebär att små ispellets av kolsyreis blåstras på väggytan och avlägsnar smuts och skadad puts. Iskristallerna övergår från fast form till gasform, och det skadade/smutsiga putsskiktet lossnar. Utvärdering av metoden i Sörby kyrka är följande: Blåstringstekniken medför att stora mängder fint stoft sprider sig i kyrkorummet. Det är därför av största vikt att alla inventarier är väl skyddade eller att lösa inventarier är borttagna när arbetet börjar. Möjligheten att ställa in munstycket gör att skikt för skikt kan plockas fram. Det är därför

viktigt att den person som utför arbetet utnyttjar denna möjlighet och inte frestas att öka trycket för att påskynda arbetet. En fördel är att inga vätskor förekommer. Sammanfattningsvis kan sägas att metoden bör testas fler gånger men med tanke på medförande stofnedsmutsning kanske torr-isblästring lämpar sig bättre för puts/färgborttagning på exteriöra ytor än i känsliga interiöra miljöer.

Torr-isdemonstration.

Torr-isdemonstration.

Till murning, fogning och putslagningar i skadade delar på kyrkans vägg, valv och takytor användes ett traditionellt luftkarboniserat kalkbruk (våtblandad Kulekalk). På rengjorda ytor rensade från skadad puts byggdes ny puts upp med två skikt; grovputs (utstockning) och ytputs.

Kalkavfärgning och kalkvattnig. Till kalkavfärgningen användes färdigblandad kalkfärg tillverkad på våtsläckt lagrad kalk. Avfärgning med vit kalkfärg utfördes med fyra strykningar.

Ny golvbeläggning av tegelplattor

I kyrkorummet, vapenhuset, elutrymme samt i sakristian lades tegelplattor modell Terracotta, fabrikat Tegelmäster. Tegelplattorna 240x240x15 mm lades i sättbruk och fogades med hydrauliskt kalkbruk. I vapenhuset med intilliggande sakristia lades gråa plattor nr 7733 och på långhusets cementgolv gulröda plattor nr 7331.

Avvikelser från arbetshandlingar

Från början avsågs att ersätta ca 8 kvm rötskadat trägolv under bänkkvarteren. Röttskadorna visade sig dock vara så omfattande att beslut togs att hela det äldre brädgolvet skulle tas bort. Det nya brädgolvet försågs med försänkta ventilationsgaller i gjutjärn, och bänkarna i norr och söder flyttades ut 10 mm från ytterväggarna.

Ändring elrum. Väggen mellan befintlig elcentral och sakristia ersattes med murad vägg och pardörr enligt ritningar upprättade av K-el 2006-04-06. Den tidigare dörren till el-centralen sattes igen. Befintlig väggpanel återanvändes för igensättning av den tidigare dörröppningen till elcentralen.

Ingångar till sakristia och elrum före.

Igensatt ingång till elrum med nytt larmskåp.

Tegelklinker (gråa) ersatte kraftigt förmultnat trägolv i sakristia.

Rötskadat golv i sakristian.

Ny golvbeläggning i sakristian.

Vaktmästarens manöverpanel flyttades till ny plats på södra sidan om mittgången.

Manöverpanel före.

Manöverpanel efter.

Utförda tillägg, ej medtagna i arbetshandlingar

Den svarta psalmnummertavlan ovan dopfunten sattes inte tillbaka utan ersattes av stift i väggen som fäste för siffrorna. Orsaken var att den äldre nummertavlan hade täckt den nu markerade nischen som framkom i samband med putsnedtagning.

Nya fästen för psalmversnummer.

Gravstenen på golvet i långhusets västra del täcktes av skyddsglas (mått 1250x2000 mm). Glaset är 3x8 mm härdat glas med mellanliggande folieskikt. Glaset är tillverkades av Glasgruppen, Osby. Gravsten, som tidigare var dold av en matta, är lagd direkt i cementgolvet. Den nya golvbeläggningen medförde att stenen och det nya golvet låg på olika nivåer. Glaset ger en jämn yta och stenen har både blivit synlig och tillförts ett skydd mot slitage.

Gravsten före.

Gravsten med glasskiva.

Befintlig stolpbelysning på kyrkogården ersattes med ny stolparmatur från Västergårds Classic AB. Även belysningen vid kyrkhuset och parkeringsplatsen kompletterades med stolparmatur av samma typ.

Den befintliga utvändiga armaturen ovan västportalen rengjordes, rostskyddsbehandlades och målades.

I tornet uppmärksammades sprickor i murverket vid infästning av ljudluckornas gångjärn vilket åtgärdades.

Krav från brandskyddsmyndigheten att nyckelskåpet skall vara väl synligt löstes med att skåpet monterades på den intilliggande kyrkhusets södra vägg istället för på kyrkobyggnaden.

Nyckelskåp på kyrkhuset.

Exteriör målning av kyrkans träfönster.

Konserveringsarbeten

Konserveringsarbeten utfördes på krucifix samt predikstol med baldakin enligt konserveringsprogram daterad 2005-10-26 och upprättat av konservator Herman Andersson AB. Inga avvikelser gjordes från upprättat konserveringsprogram.

Konservator Herman Andersson.

Krucifixet i ek är daterat till 1500-talets första fjärdedel och är placerat på korets östvägg. Korset i furu är sekundärt. I arbetet ingick ytrensning, färgfästning samt impregnering och stabilisering av maskangripet trä. Predikstolskorgen är tillverkad i ek och daterad till 1593. Evangelistskulpturerna, som är placerade framför spegelfyllningarna, döljer delvis fyllningarnas textinskriftioner och tolkades således som sekundärt inplacerade. Originalpolykromien framtogs och restaurerades av Hans Erlandsson 1944. Den tillhörande baldakinen är sentida.

I samband med arbetet med torr-isblästring av väggar och valv framkom tidigare dolda målningens fragment. Konservator Herman Andersson utförde därför en okulär undersökning och dokumentation av de framkomna kalkskikten med målningens fragment. (Se nedan under rubriken Iakttagelser under arbetet)

Iakttagelser under arbetet

Kalkskikt med målningens fragment

Okulär undersökning och dokumentation 2006-04-06 av kalkskikt med målningens fragment. Undersökningen omfattade korvalv och väggar samt vägg och sköldbåge i skeppets östravé, ytor frilagda genom blästring.

Kor

Korvalvet har minst åtta stycken definierade kalkskikt på putsen. Kalkskikt från putsen räknat:

Skikt 1

Ljust gul-tonat (även partier av grå-tonat) på grund av fukt-skador – mögel eller ut-fällningar. Skiktet har mycket god bindning till puts-underlaget och kan därför för-modas vara samtida med puts-skiktet. På detta skikt ligger en dekorations-målning i den nedre delen av den östligaste valvkappan. Målningen går även ner på anslutan-de gördelbåge. Dekorationen i röd järnoxid, kulör engelskt röd, har formen likt ett ”snidat krön” till en uppställning av en altar-upsats eller epitafium i renässans- eller möjligen barockstil. Krönet har tre dekorationer, likt svarvade klot med spetsar, i mitten och på ytterflankerna. Färgskiktet är svårlöst i vatten. Någon övrig mål-

Dekorationsmåleri ”snidat krön” i koret.

ningsdekoration på detta kalkskikt i korvalvet kunde inte iakttagas. Över detta skikt ligger således minst fyra stycken definierbara relativt tjocka kalkskikt. Samtliga något ljus grågula. Skikt 2-3 saknar dekorationsmålning.

Skikt 4

Har en draperimålning med fransade tofsar i östra valvkappan. Dekorationen går långt ner i svicklarna och på den östra gördelbågen. Målning i ockragult och järnoxidrött. Färgskiktet är svårslösligt i vatten. Till stil och utförande lika målaren Malzans draperimålningar från 1760 i Hannas kyrka.

Draperimålning.

Det omnämns att 1776 utfördes ”målningsarbeten av kamrarna” ordet kammare som en äldre benämning för skattkammare, eg. välvt murat rum, som kan härledas till det grekiska ordet kamare med betydelsen valv, välvt rum. Troligen syftar man just på korvalvets kappor. I räkenskapsuppgiften från 1776 nämns inget namn på den som kan ha utfört arbetet. En möjlig upphovsman kan vara konterfejaren Olof Pilo (1718-1795) verksam i Sörby socken, och halvbror till den betydligt mer kände Carl Gustaf Pilo. Sedan 1746 var Olof boende på gården Stora Slätteke vid Sörbytorp. Förutom att han var trakten trogen i ett halvsekel var han även sedan 1762 gift med Helena Christina Schartau, dotter till kyrkoherden Jöns Schartau. Olof Pilos namn figurerar både i samband med arbeten i Sörby kyrka som i flera andra kyrkor i trakten. Åren 1761, 1776, 1778 och 1779 omnämns, i Sörby kyrkas räkenskaper, att Olof Pilo erhållit ersättning för utförda måleriarbeten. I dessa fall rörde det sig om enklare arbeten, bl a målades kyrkans ”järntak”. Det finns dock uppgifter bl a från Fjälkestads kyrka där Olof Pilo fick utföra mer konstnärligt måleriarbete. Här målade han ”hemligarne eller gardinerne” som troligen avsåg målade baldakiner i valvet och väggarna. Det enda i dag kända bevarade verk av Olof Pilo finns i Finja kyrka och är sju oljemålningar som ingår i kyrkans altartavla.

Skikt 5

Något mera ljus gråtonat kalkskikt än de underliggande. På skiktet ligger en draperimålning i opak blå färg. Den blåa finns i tre nyanser. En något ljusare i störst omfattning och två mörkare modellerade. Den blå färgen har karaktär av traditionellt rikt pigmenterad limfärg. Till decorationen hör möjligen även vitt. Svårt att avgöra om delar av vitt på blå yta hör till decorationsmålningen eller överkalkningen. Dekorationsmålningen har omfattat östra, norra och södra valv-

kapporna, anslutande valvribbor och sköldbågar. Den i valvkapporna med anslutande valvribbor och sköldbågar himmelsblå färg får närmast betecknas som resterna av en målad baldakin. Med tanke på att blå färgämnen genom tiderna varit svåra, och framförallt dyra, att få fram var det först under 1800 talets första hälft som tillgången till syntetiska blåa färger gjorde det möjligt att i någon större utsträckning använda dessa pigment. Det är möjligt att den blå målningen tillkom så sent som i samband med Helgo Zettervalls stora restaurering 1876-77 men troligare kan arbetet sättas i samband med empireperioden.

Draperimålning i blått med underliggande äldre dekorationsmåleri.

Över den blåa dekorationen ligger två definierbara kalkskikt, först ett ljust gul-tonat och sen ett grått. Korets norra fönsternisch undersöktes i relation till målningens fragmenten. Putsen i nischen har bara ett mycket välbundet kalkskikt – samma skikt som utgör det första överkalkningsskiktet på den blåa ytan.

Draperimålning i blått.

Skeppets östtravé- nordväggen och anslutande sköldbåge

Draperimålning i svart, rött, grått och en tunn gul kontur (lokalt) samt rent vitt som tunn linje på röd yta. Med vertikalt i svart tecknade gardiner på grå botten på ömse sidor av nischen. Draperiets horisontella överdel i grått och rött finns på den övre delen av den anslutande sköldbågen.

Färgfragment på sköldbågen på nordväggen.

På väggen ligger dekorationen på en tunn kalkning som utgör första skikt på tegelmurverket. Skiktet ligger under smygens befintliga putsskikt. På sköldbågen ligger dock dekorationen på ett andra eller möjligen tredje kalkskikt.

Över dekorationen på väggen ligger 2-3 överkalkningsskikt.

Dekorationen kan inte genom utförande eller stil, ej heller stratigrafiskt omedelbart relateras till någon av kordekorationerna. Utförandet förefaller grovt vid jämförelse med korets draperi med tofsar.

Draperimålning på nordväggen.

Rest av yngre schablonbård troligen sent 1800-tal eller tidigt 1900-tal.

Den yngsta dekormålningen

Det bör även nämnas att det framkom rester av en schablonbård, troligen sent 1800-tal eller tidigt 1900-tal. När dessa målningar blev helt överkalkade är oklart. Konfirmationsfotot från 1938/1939 visar att dekorationsmålningarna fortfarande var synliga fram till dess, och kanske försvann först i samband med restaureringen 1956-58.

Konfirmationsfoto 1938-39.

Tillhör Astrid Heinsen, Sölvesborg.

Interiör 1917.

Tillhör Astrid Heinsen, Sölvesborg.

Sidoaltarnischer

Förutom nämnda puts- och färgskikt framkom det vid nedtagningen av skadad puts även två igensatta mindre nischer, placerade på ömse sidor om triumfbågsöppningen som skiljer långhuset från koret. Den södra delvis bakom predikstolen och den norra vid dopfunten. Nischernas placering tyder på att det rör sig om sidoaltarnischer.

Södra nischen före.

Södra nischen efter.

Norra nischen före.

Norra nischen efter.

Antikvarisk kommentar

De framkomna målningsfragmenten som kunde sättas i relation till ursprungsputslaget visade sig vara yngre än det som först uppfattades som eventuella rester av medeltida kalkmålningar. Efterhand då större ytor av skadad puts togs ned framkom ett formspråk som mer förknippas med barock- och renässansuttryck än med romanskt eller gotiskt kalkmåleri. Förklaringen till att det ej har funnits några medeltida kalkmålningar i Sörby är att kyrkan både utvändigt och invändigt relativt sent blev putsad. Det första belägg för att man "vittade" både utvändigt och invändigt är från 1669. Något som ytterligare visar att kyrkorummet var tänkt att vara oputsat finner man på vinden där tegelväggen, med anslutande bevarade romanska fönstret, helt saknar spår av puts eller färgfragment. Det hela associerar till den inte långtifrån Sörby liggande Gumlösa kyrka.

De tidigare nämnda jämförelsen till de idag synliga och välbevarade draperimålningarna i Hannas kyrka förstärker bilden av att Sörby kyrkas kalkmåleri ingår i en målningstradition som var vanlig under 1700-talet. I dag är Hannas draperimålningar unika, men under nämnda period var denna typ av måleri mycket vanlig i skånska kyrkor.

Målningfragmenten på skeppets östtravé, nordväggen och anslutande sköldbåge kunde som det tidigare nämnts inte omedelbart relateras till de målningar som framkom i koret. Det finns exempel där man "förbättrade" eller kompletterade tidigare målningar. I Vallby kyrka omnämns det att man förbättrade "gamla gardiner" kring altaret och nya målades kring fönstren i koret. Det är möjligen att något liknade har skett i Sörby kyrka och som förklarar skillnaden på målningarna i koret respektive de på skeppets östtravé, nordvägg och anslutande sköldbåge.

Positivt för kyrkorummet är att den tidigare dolda gravstenen i långhusets nu tydligt är exponerad. Även de markerade sidoaltarnischerna har tillfört kyrkorummet ytterligare kulturhistoriska dimensioner. Vid en framtida restaurering vore det önskvärt att öppna upp en eller båda nischerna.

Ytterligare systematiska arkivstudier kan troligen ge svar på vissa obesvarade frågor som t ex när det yngsta dekorationsmåleriet tillkom och när överkalkningen utfördes.

Då textilskåpet ej var färdigt till slutbesiktningen, samt att exteriört målningsarbete av träfönster ej var påbörjat vid samma tillfälle utfördes en efterbesiktning 2006-12-08. Det visade sig att textilskåpet ej var utfört efter de krav som var redovisade i material- och arbetsbeskrivningen. Delvis felaktigt träslag och avsaknad av expansionsbeslag resulterade i att ett nytt textilskåp skall tillverkas. Målningsarbetet på fönstren var inte helt avslutat, dessutom får ytterliga murket trä i fönstren bytas ut. Detta skall utföras våren 2007.

Övrigt

Fotodokumentation före, under och efter arbetenas genomförande har utförts av Malmö Kulturmiljö om inte annat anges. Dokumentationsmaterial och övriga handlingar med relevans för ärendet förvaras i Malmö Kulturmiljös arkiv.

Arbetsbilder

Referenser

Arkiv

Landsarkivet, Lund (LLA). Räkenskaper för Sörby kyrka. L I:1, L I:2.

Litteratur

Dravnieks, Gunnar. 1997. Byggandets ord. Svenskt tryck, Stockholm.

Fernlund, Siegrun. 1980. Hannas, gardiner på muren, Kyrkor i Skåne: en kulturhistoria. Signum, Lund.

Karlson, T. 1967. Konterfejaren Olof Pilo. Västra Göinge Hembygdsförenings skriftserie XV.

Karlson, T. 1972. Sörby –en förbisedd tegelkyrka. Göinge Hembygdsförenings årsbok.

Övrigt

Sörby kyrka - underhållsplan 2004, Ponnert Arkitekter AB.

Årets rapporter

Lista över utgivna rapporter inom Malmö Kulturmiljös rapportserie – Enheten för Kulturmiljövård Rapport:

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2006:001

Carola Lund

Antikvarisk slutrapport. Universitetshuset. Ny hiss samt invändiga renoverings- och konserveringsåtgärder. Fastigheten Universitetet 1. Lunds kommun, Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2006:002

Pia Gunnarsson Wallin

Antikvarisk slutrapport. Kommendathuset. Interiöra arbeten. Del av Fastigheten Innerstaden 10:14. Malmö stad, Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2006:003

Mats Riddersporre, Pia Gunnarsson Wallin och Jan Lannér
Enskifteslandskapet kring Skurup och Svaneholm. (Utgiven i samarbete med Länsstyrelsen i Skåne län).

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2006:004

Carola Lund

Antikvarisk slutrapport. Flensburgska huset. Igensättning av glasblock på innergården samt interiör renovering. Fastigheten Oscar 25 & 26. Malmö stad, Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2006:005

Kerstin Börjesson och Olga Schlyter

Byggnadsantikvarisk dokumentation. Katrinetorp. Dokumentation av tapeter och väggmålning. Del av fastigheten Lockarp 44:1. Malmö stad, Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2006:006

Pia Gunnarsson Wallin och Carola Lund

Kulturhistorisk konsekvensutredning. Universitetshuset. Tillförandet av audiovisuell utrustning samt bättre ljud- och ljusfunktioner i aula och atrium. Fastigheten Universitetet 1:1, Lunds kommun, Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2006:007

Jörgen Kling

Antikvarisk rapport. Inre restaurering av Hyby nya kyrka. Hyby socken Väby församling, Svedala kommun, Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2006:008

Olga Schlyter

Dokumentation. Davidshallstorg – Torgets utformning, februari 2006. Del av Innerstaden 6:7 samt Biblioteket 1, Malmö stad, Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2006:009

Carola Lund

Antikvarisk slutrapport. Malmö Centralposthus – Fasadenrenovering. Fastigheten Aegir 1, Malmö stad, Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2006:010

Olga Schlyter

Kulturhistorisk utredning. Simrishamnbanans järnvägsverkstäder. Fastigheterna Kirseberg 2:1 och 2:2, Malmö stad, Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2006:011

Barbro Sundnér och Joakim Thomasson

Byggnadsarkeologisk utredning, förundersökning och undersökning. Läckö slott. Murverksdokumentation inför planerade omputsningsarbeten. RAÅ 69, Otterstads socken i Lidköpings kommun, Västra Götalands län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2006:012

Olga Schlyter

Byggnadsantikvarisk utredning och dokumentation. Kryddfabriken. Utredning inför ombyggnad till bostäder. Fastigheten Sågen 3 i Malmö stad, Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2006:013

Kerstin Börjesson

Byggnadsantikvarisk dokumentation. Bagerska kontoret – Dokumentation inför och under ombyggnaden. Fastigheten Sankt Gertrud 18, Malmö stad, Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2006:014

Kerstin Börjesson

Antikvarisk slutrapport. Hedmanska Gården – Målning av fasadtext. Fastigheten Gyllenstjerna 7, Malmö stad, Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2006:015

Mats Riddersporre

Kulturmiljöutredning och arkeologisk utredning steg 1. Flinta, kalk och bly. Utredning inför etablering av DUX huvudkontor vid Lernacken. Fastigheterna Bunkeflostrand 155:3 och 155:4 i Malmö stad, Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2006:016

Carola Lund och Olga Schlyter

Utredning. Lokalstationen, Malmö C – Antikvarisk konsekvensutredning inför planerad ombyggnad. Fastigheterna Innerstaden 31:10 och Järnvägen 1:1 i Malmö stad, Skåne län

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2006:017

Carola Lund

Antikvarisk slutrapport. Malmö centralstation – Ombyggnad av restaurangen. Fastigheten Järnvägen 1:1 i Malmö stad, Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2006:018

Pia Gunnarsson Wallin, Kerstin Börjesson och Lars Persson
Antikvarisk utredning. Södervångsskolan i Åkarp. Utredning i samband med framtagande av ny detaljplan. Fastigheten Åkarp 7:58 i Burlövs kommun, Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2006:019

Olga Schlyter

Antikvarisk slutrapport. Hipp. Ny markbeläggning i passagen. Fastigheten von Conow 42 i Malmö stad, Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2006:020

Carola Lund

Antikvarisk slutrapport. Stadsteatern. Ändring av skylt. Fastigheten Teatern 4 i Malmö stad, Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2006:021

Pia Gunnarsson Wallin och Lars Persson

Utredning. Örtofta och Håstad. Kulturhistorisk konsekvensutredning inför planerat kraftvärmeverk. Örtofta socken i Eslövs kommun och Håstads socken i Lunds kommun, Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2006:022

Olga Schlyter

Antikvarisk dokumentation. Flundran 2. Dokumentation av byggnaden inför rivning. Fastigheten Flundran 2 i Malmö stad, Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2006:023

Carola Lund

Antikvarisk slutrapport. Stadsteatern. Handikapptolett i Intimans foajé. Fastigheten Teatern 4 i Malmö stad, Skåne län.

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2006:024

Pia Gunnarsson Wallin, Lars Persson och Carola Lund
*Kulturhistorisk utredning. Området kring Strandgårdsvägen –
Utredning i samband med framtagande av ny detaljplan.
Bunkeflostrand, Malmö stad, Skåne län.*

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2006:025

Lars Persson
*Kulturgeografisk utredning. Tejarp. Utredning av planerade
vindkraftverks påverkan på närområdets kulturmiljövården
Fastigheterna Tejarp 1:1 och 2:3 i Hyby socken i Svedala kommun
Skåne län.*

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2006:026

Olga Schlyter
*Byggnadsantikvarisk utredning. Norra Sorgenfri. Kulturhistoriskt
undelag inför planprogram. Malmö stad. Skåne län.*

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2006:027

Pia Gunnarsson Wallin och Lars Persson
*Kulturhistorisk utredning. Klagshamns gamla skola. Utredning
inför tillbyggnad och fasadändring. Fastigheten Klagshamn 30:23,
Västra Klagstorps socken i Malmö stad, Skåne län.*

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2006:028

Maria Lundberg
*Antikvarisk kontroll. Sjöbergska magasinet. Igensättning av två
dörröppningar. Fastigheten Humle 29 i Malmö stad, Skåne län.*

Enheten för Kulturmiljövård Rapport 2006:029

Jörgen Kling
*Antikvarisk rapport. Sörby kyrka. Invändig restaurering. Sörby
socken, Vinslövs församling, Hässleholms kommun, Skåne län.*